

Tegen de theorie van TRAUBE, dat de polsvertraging gevolg zou zijn van prikkeling van den n. vagus pleit volgens OTTO, dat aan die vertraging constant versnelling voorafgaat, dus eene verlamming van den moderator der hartsbeweging zou moeten worden aangenomen, wat alweder met de prikkeling van het warmtereglerend centrum in tegenspraak zou wezen. Ook de steun, in de antagonistische werking van atropin gelegen, is sedert ROSSBACH's en HEIDENHAIN's onderzoekingen aan die theorie ontvallen. Meer waarschijnlijkheid heeft dan ook de meening, dat de polsvertragende werking ook indirect van een invloed van digitalin op de vaatzenuwen moet worden afgeleid. De pupilverwijding vat hij als gevolg van de prikkeling van den halssympathicus op, en de daarin verloopende vezelen voor den dilatator pupillae, wier centrum ook in de medulla oblongata gezocht moet worden. Verdere proeven leerden hem dat chloral, hetwelk de polsfrequentie matigt en de temperatuur doet dalen, als antagonist van digitalin de toename van pols en temperatuur tegenhield.

Chinine had geen invloed op de digitalinkoorts, wat de opvatting van BINZ, dat chinine niet door zenuwinvloed werkzaam is, bevestigen zou. OTTO vat het resultaat aldus zamen: 1°. digitaline is een koortswekkend middel voor het menschelijk ligchaam; 2°. zijne werking bestaat in eene opwekking van het vaatzenuwcentrum en het excitocalorische apparaat.

Ht.

BOEK AANKONDIGING.

Monument a EDW. JENNER, ou histoire générale de la Vaccine, à l'occasion du premier centenaire de son invention, publiée sous le patronage des administrations et du corps médical, par le docteur BURGGRAEVE, Professeur émérite de l'université de Gand, etc. groot 4°. XVI en 377 blz.

Onder dezen titel verscheen (of liever ontvingen de inteekenaren) voor eenigen tijd het lijvig boekdeel, van wiens inhoud ik in de volgende regelen een overzicht wensch te geven.

Reeds in den prospectus, die een jaar geleden aan verschillende geneeskundigen werd toegezonden, vinden wij de redenen die tot het schrijven van dit „Monument” aanleiding gaven, vermeld. Toen in 1868 het Russisch gouvernement eene prijsvraag uitschreef over „de vaccine en de middelen om haar te verspreiden”, werd het door den schrijver ingezonden, die er eene „eervolle vermelding” mede verdiende. (Het antwoord van Dr. RISSIN te Berlijn, „Die beste Methode der Schutzpocken-Impfung” werd met goud bekroond. Ref.)

Hij wenschte dit geschrift nu, met eenige bijvoegselen vermeerderd, uitgegeven „en édition de luxe”, en kent er eene zekere actualiteit aan toe, wijl men hier en daar de vaccine weder gaat bestrijden en in verschillende landen zich niet meer met zooveel zorg op hare aanwending toelegt als vroeger. (Welke landen zijn dat? Ref.)

Had de schrijver zijn in den titel omschreven plan nu zóó uitgevoerd, dat de litteratuur over de vaccine er door vermeerderd was geworden met een volledig geschiedkundig overzicht, ik geloof hij zoude geen nutteloozen arbeid verricht hebben; daar ik evenwel meen dat het boek eigenlijk *Monument a BURGGRAEVE* zou moeten genoemd worden, in dien zin, dat zucht tot zelfverheffing meer dan die tot bevordering der wetenschap schrijvers pen bestuurd heeft, acht ik het te betreuren dat minstens de helft

van het gebezigde papier niet tot een beter doel gebruikt is, en zeer verstandig dat, niet vóór dat $\frac{2}{3}$ van de te maken onkosten door intekening gedekt waren, tot de uitgave is overgegaan. Reeds de opdracht aan zijn kleinzoon, omdat die het manuscript vervaardigde, en aan een Apotheker te Parijs, wyl hij de praeparaten voor de *Dosimetrie* (eene methode waarvan BURGGRÆVE zich den auteur noemt) gereed maakte, waren beter ongedrukt gebleven, en evenzoo de zeven volgende bladzijden, waarin in zeer algemeene termen eenige pest-epidemieën, de antiseptische werking van keukenzout, alsmede de nadeelen van onreinheid worden besproken.

De inleiding maakt melding van het beweren van VERDÉ DELISLE c. s. dat vaccine het menschdom heeft doen ontaarden, door het „principe de la petite vérole” in het organisme terug te houden, en neemt ten slotte als bewezen aan, dat de vaccine sedert JENNER in kracht heeft verloren, weshalve men tot de natuurlijke, *geanimaliseerde* vaccine, (vaccin natif, *animalisé*) moet terugkeeren.

Na opgave van eenige sterftcijfers aan pokken vóór het bekend worden der vaccine en van eenige bijzonderheden omtrent de inoculatie, worden de eerste vaccinatiën van JENNER met een enkel woord vermeld en gezegd dat hij reeds eene *vaccine légitime* en *vaccine bâtarde* heeft onderscheiden, waarvan de eerste voorbehoedende kracht tegen variola bezit, terwijl de andere die eigenschap geheel mist.

De proeven door JENNER met vaccine op jonge honden genomen ten einde deze voor de hondenziekte te beveiligen, geven aanleiding tot de bewering dat, aangezien hondenziekte eene diphtheritische ziekte is, alle daarmede overeenkomstige ziekten bij kinderen, stomatitis, angina, croup, bronchopneumonie, acute exanthenen en de chronische vorm, scrofulose, waarschijnlijk eveneens door vaccinatie zouden te voorkomen zijn (!?) B. noemt dit de *action antidiphthérique du vaccin*. Aangaande de onderzoekingen van PEARSON en WOODVILLE omtrent de waarde der vaccinatie, de 14 aan het Lagerhuis ingediende gunstige rapporten dienaangaande, de oprichting en werking der Royal Jennerian Society, de rapporten ten gunste van de vaccinatie door het Comité de la vaccine te Parijs, de woedende bestrijding der vaccine door Dr. ROWLEY, de krachtige bevordering er van door JENNER in zijne naaste omgeving, zoowel als zijne pogingen daartoe in Engeland's overzeesche bezittingen (voor welk laatste doel hij zelfs 1000 guinjes beschikbaar stelde) en eindelijk de opgeworpen kwestie of JENNER dan wel NASH omstreeks 1780 het eerst zoude gevaccineerd hebben, meen ik, als min of meer algemeen bekend, met eene enkele vermelding te kunnen volstaan.

Eene opsomming van de verschillende geleerde lichamen (de in het Lagerhuis te Londen speciaal benoemde Commissie, het Comité central de vaccine de France —, later de Académie Royale de Médecine te Parijs en de Acad. Royale de Médecine in Belgie), die zich opzettelijk met het onderzoek naar den graad en den duur van het beveiligend vermogen der vaccine hebben beziggehouden, brengt ons natuurlijk van zelf tot de kenmerken eener goed gevatte, dus met zekerheid voorbehoedende, vaccinatie en tot de revaccinatie.

„Het eenige en waarachtige criterium dat de vaccinatie werkzaam moet zijn, het kenmerk dat de inenting gevat heeft, dat de lymphe door het organisme is opgenomen (l'imprégnation de l'économie), is de koorts, die zich op den 3den, 4den of 5den dag na de inenting, gewoonlijk gedurende zes uren, zelden korter of langer, in den regel zonder algemeene verschijnselen, vertoont” en door B. *fièvre vaccinale* genoemd wordt. Deze meening wordt gestaafd door het feit, dat individu's, die na de vaccinatie deze koorts gehad doch geene pokpuisten gekregen hebben, (*vaccinae sine vaccinis*) onvatbaar bleken te zijn voor de besmetting van variolae (!?)

Doch ook de ontwikkeling der pokpuisten en het geregeld verloop er van zijn van

veel belang, want aan de vaccinellae, een vorm, die tot de vaccine staat zooals de variolide zich verhoudt tot de variola, kan geen voorbehoedende kracht worden toegekend, in die mate dat men er zich op verlaten kan.

De duur van het beveiligend vermogen wordt niet door allen even lang gesteld en dus ook omtrent de revaccinatie bestaat verschil van meening. Verondersteld dat het individu in zijn eerste jeugd met succes is ingeënt, dan wil Dr. MARINUS in België op het 15de jaar, Dr. HARDER te Petersburg op het 10de jaar, Dr. VLEMINKX eerst op het 25ste jaar revaccineren, doch B. stelt voor met zes maanden voor de tweede maal te vaccineren, en wanneer er dan, blijkens het opkomen van puisten nog vatbaarheid bestaat, op 10 à 12jarigen leeftijd voor de derde maal inteënten, hetgeen dan tevens eenen gunstigen invloed kan uitoefenen op de ziekten van het ontwikkelings-tijdperk, zooals chlorose, scrofulose, phthisis pulmonalis, etc. (! ? !)

Deze tweede revaccinatie is eigenlijk reeds hetgeen B. noemt "*vaccination extinctive*" eene methode waarvan hij zich, wellicht niet ten onrechte, zeer veel nut voorstelt, en die voldoende omschreven wordt door de aldus geformuleerde stelling, „wanneer er nog vatbaarheid voor vaccine is, bestaat in gelijke mate vatbaarheid voor variola en moet men dus op nieuw vaccineren”, of zooals eenige blz. vroeger te lezen staat „employer le vaccin jusqu'à l'extinction de réceptivité vaccinale, seule preuve d'extinction de la réceptivité variolique.” Dat tijdens het heerschen eener variola-epidemie deze maatregelen onvoldoende zijn, zegt B., spreekt van zelf. In strijd met de beweringen van LEGENDRE, SÉDILLOT, RILLIET en BARTHEZ, e. a. is het gebiedend noodig om bij eene in aantocht zijnde of reeds heerschende variola-epidemie de inenting van pasgeboren kinderen geen dag uitstellen, alle niet gevaccineerden inteënten, en hen, bij wie de vaccine een twijfelachtigen uitslag had of reeds meer dan 10 jaren geleden is, te revaccineren. Vaccine wijzigt de praedispositie tot variola, ontnemt deze haar kwaadaardig karakter, en bemoeijelijkt volstrekt niet de eruptie, zooals sommigen meenen; zij is dus een krachtig wapen tegen de epidemie, wier in- en extensiteit er beide door worden verminderd.

Natuurlijk is B. een krachtig voorstander van verplichte vaccinatie, d. w. z., zooals die in het vrije Engeland door de wet van 1856 (de latere voorschriften dienaangaande worden niet genoemd. Ref.) wordt voorgeschreven, voor allen zonder onderscheid, doch hij vindt het hoogst onbillijk om er bedeeing, toelating in gast- en godshuizen of op openbare scholen aan te verbinden, en dus alleen de armen of mingevoeden te treffen en de hoogere klassen geheel vrij te laten, zooals in Frankrijk. Gratis inenting en verstrekking van vaccine, contrôle op vaccinatie en gebruikte lymfhe, belooning aan hen die gevaccineerd hebben, onverschillig wie (!), acht hij een eerste plicht voor elk gouvernement, terwijl de wijze waarop de vaccinatie in Rusland geregeld is, door hem beschreven en tot voorbeeld gesteld wordt. Eene van de voornaamste verdiensten van die regeling is de voortdurende vernieuwing der vaccine, door ze van de koe op het kalf overtebrengen, de betrekkelijk zeldzaam en schaars voorkomende *natuurlijke cow-pox* te veranderen, te „converteren” in de steeds naar willekeur in meerdere of mindere hoeveelheid voorttebrengen *kunstmatige cow-pox*, zooals dit ruim een halve eeuw geleden door GALBIATI te Napels het eerst, en daarna sedert 1863 door LANOIX te Parijs, e. a. ook gedaan is. Reeds JENNER had opgemerkt dat eene dergelijke vernieuwing nu en dan noodig was, daar de werkzaamheid der vaccine door het aanhoudend overbrengen van arm op arm (*gehumaniseerde cow-pox*) verminderde.

Dit laatste blijkt uit de volgende cijfers: in Engeland telde men in 1809 op 36 gevaccineerden 1 die variola gekregen had, terwijl in 1822 reeds op 3.5 gevaccineerden

1 variola-patiënt voorkwam; in Frankrijk heeft geen enkel individu, dat tusschen 1799 en 1802 was ingeënt, ooit pokken gekregen, terwijl dat dit later herhaaldelijk heeft plaats gegrepen.

Hiermede is echter in strijd de uitkomst der proeven, door het „Comité médical pour l'insertion de la vaccine” te Reims, in Brumaire van het jaar IX (1802) genomen, aangaande de *vaccin animalisé*. Men entte namelijk koeijen in met lymfhe uit goed ontwikkelde vaccine-puisten van een kind en verkreeg toen op de spenen goede lymph-houdende puisten, wier inhoud op den mensch overgebracht *somtijds, niet altijd*, gewone vaccine-puisten ten gevolge had. Latere proeven dienaangaande te Lyon bewerkstelligd hebben meer waarde, daar zij grooter in aantal zijn en leiden tot de, aldus door B. omschreven, conclusie „que la nature du vaccin primitif ne se modifie pas quand on le fait germer sur la vache, au lieu de l'entretenir chez l'homme.” Voorts verdienen nog de gelijktijdig genomen proeven met *varirole animalisée* vermeld te worden. Na koeijen met variola-lymfhe te hebben geïnoculeerd is een kind van 3 maanden uit de op de koe ontstane puisten ingeënt en heeft variola-puisten over het geheele lichaam gekregen. Uit deze laatste werd een tweede kind ingeënt, dat alleen rondom de insertie een dozijn variola-puisten vertoonde, uit welke puisten twee kalveren werden ingeënt, zonder daarop echter eenige reactie te vertoonen. De koe is dus niet in staat variola-lymfhe in vaccine omtezetten, zooals men dit in den aanvang meende.

Ten slotte worden nog de *Inoculation lacto-variolique*, (eene methode van Dr. BASIL THIELE te Kasan, waarbij variola-lymfhe, met zoete melk vermengd, wordt ingeënt) en de *Inoculation stibiée* van Dr. LICHTENSTEIN, die aan tartarus emeticus-puisten zijne lymfhe ontleenen wil, vermeld. Niet onaardig voegt B. dezen laatste toe „en sènant un minéral on n'obtient pas un végétal,” en dit brengt hem dan tevens tot de microscopische zamenstelling van vaccine-lymfhe en -puisten.

Belangrijk zijn omtrent het eerste punt de vermelde proeven van CHAUVEAU te Lyon in 1868, die door diffusie de lymfhe verdeelde in een sereus (onwerkzaam) en een georganiseerd, cellen bevattend (werkzaam) gedeelte, en de mededeeling van de vorming eener volmaakt ontwikkelde vaccine-puist bij het paard, na inspuiting van zeer verdunde lymfhe in een ader.

Onmiddellijk knoopt zich hieraan de vaccinale syphilis vast; met de noodige voorzorg genomen, zegt B. kan vaccine nooit iets anders geven dan vaccine, maar wijl de lymfhe zich zeer gemakkelijk bij het afnemen met andere entbare ziekte-kiemen kan vermengen, is inderdaad de uiterste omzichtigheid noodzakelijk.

Het zou mij veel te ver voeren om op de tot nog toe gevolgde wijze een overzicht te geven van hetgeen in de 60 volgende bladzijden, aangaande de animale vaccinatie, hare voor- en nadeelen, hare bestrijding en verdediging door verschillende geleerde mannen en wetenschappelijke vereenigingen, hare doelmatigste aankweeking, aanwending en verspreiding vermeld en bij herhaling vermeld wordt, met eene uitvoerigheid die dikwerf het lezen alles behalve veraangenaamt, terwijl aan den anderen kant vermeldenswaardige zaken ten eenemale ontbreken. Over de établissements vaccinogènes sprekende bijv., zegt B. „ nous avons réunis tout ce qui a été fait dans les differents pays pour la reproduction du vaccin primitif”, maar de naam van ons vaderland wordt er zelfs niet in genoemd, onze vaccinogène inrichtingen zijn hem zeker geheel onbekend. Voor nadere bijzonderheden aangaande de animale vaccinatie verwijs ik dus den belangstellende naar het oorspronkelijk werk, en zou dit ook gaarne doen voor het overige van den inhoud, doch de lezers van het *Tijdschrift* zijn daarmede niet gebaat, en ik kan door de mededeeling van het een en ander dienaangaande wellicht sommigen hunner eenige onaangename uren besparen.

Er volgt 1°. een *Bilan médical de la vaccine* (25 blz.), beschouwingen over den invloed door de vaccine niet alleen op variolae, maar ook op typhus en typhouse koorts, scrofulose, tuberculose en cancerose uitgeoefend (!?) Geen bewering zóó dwaas of B. acht haar daarin eene wederlegging waard. VERDÉ-DELISLE wordt telkens aangehaald, alsof zijne meening inderdaad hooge wetenschappelijke waarde had; hij heeft gezegd dat typhus een naar binnen geslagen variola is, waarvan de vaccine het eliminatie-proces heeft tegengehouden; als men dus pokken heeft gehad, zou men vrij moeten blijven van typhus. B. levert terstond eenige ziektegevallen om het tegendeel te bewijzen en voegt daaraan toe: al is vaccine evenmin als variola een voorbehoedmiddel tegen typhus, gevaccineerden worden toch minder hevig aangetast in typhus-epidemieën dan niet gevaccineerden, variola praedisponneert tot typhus. Ik meen dat noch de eerste noch de tweede conclusie mijnerzijds een commentaar behoeven, om op hare juiste waarde geschat te worden. Bladzijden vol over de diagnose en therapie van tuberkels en het voorkomen van kanker na variola, met statistieke tabellen dienaangaande, allen gericht tegen de „nonsens van DELISLE” besluiten deze afdeling.

Niet minder dan 39 blz. lang is 2°. de *Bilan social*, waarin de invloed der vaccine op de bevolking, zoowel wat aantal als kracht betreft, wordt behandeld. Talrijke statistieke tabellen, die de toename der bevolking voor geheel België en voor de stad Gend gedurende deze eeuw aantonen, dienen om de onhoudbaarheid te bewijzen van de veronderstelling der vaccinophoben, dat de bevolking moest verminderen hoe meer de vaccinatie toegepast, dus het variola-gif in de lichamen werd opgesloten. Ook de curieuse theorie, in 1855 door CARNOT verkondigd, „la variole est la pierre de touche de la force, de la vitalité, de l'avenir de l'homme; dès le jour où l'on supprime cet épreuve, la population préservée conserve dans son sein des déchus stigmatisés, fatalement misérables, qui sont un malheur pour leur parents, une charge pour l'état, trainant péniblement une douloureuse existence rapidement terminée sous l'influence des vices héréditaires: rachitisme, scrofulose, tuberculose etc; sans la vaccine la variole eut fait justice de plusieurs sur le seuil de la vie”, wordt weêrlegd, door met cijfers de groote sterfte te staven onder kinderen beneden de vijf jaren, de leeftijd waarop de kinderpokken zeldzaam (!?!) zijn, zooals BURGGRAEVE zegt.

Uit de statistieke opgaven der 1868—68 in het hospitaal te Gend behandelde zieken bewijst B. voorts, dat de tegenwoordig heerschende ziekten betrekkelijk minder hevig zijn dan de vroegere, en dus ook van dien kant geen verwijt aan de vaccine kan gemaakt worden. Alsof daaromtrent eenig verschil van meening bestond!

Het algemeen gebruik van aardappelen, „die lymphatiserende knol”, het misbruik van spiritualia en tabak, de huwelijken onder bloedverwanten, de slechte woningen en nadeelige invloeden in fabrieken (hierbij een pluimpje voor het Russische gouvernement, dat door de afschaffing der lijfeigenen den hygieinisch weldadigen landbouw heeft bevorderd), worden tegenover de bestrijders der vaccine als de ware oorzaken der ontaarding van het menschelijk geslacht breed uitgemeten. Alsof dit door eenig verstandig man in twijfel werd getrokken!

Waarom ook nog 3°. een *Bilan moral* gefabriceerd is, waarin de beweerde bevorderende invloed der vaccine op het voorkomen van krankzinnigheid wordt tegengesproken, en dit onderwerp niet in den *Bilan médical* behandeld is, als het er dan toch bij moest, is mij een raadsel.

Na onder den schoonschijnenden naam *Instructions populaires pour la vaccine* niets anders dan op nieuw eene korte beschrijving van het beloop eener vaccinatie, van de voordeelen der animale vaccine en de „vaccinations extinctives” gegeven te hebben, volgt een *Epiloog*, waarin zeer hoogdravend de lof der vaccine („En vaccinant et

revaccinant un enfant, c'est à chaque fois une vie nouvelle qu'on lui donne") en niet minder die van het "Conseil de Santé" te Petersburg verkondigd wordt, wijl die door het uitschrijven eener prijsvraag, de quaestie der vaccine op nieuw aan de orde heeft gesteld. Men ziet eene captatio benevolentiae meer of minder komt er niet op aan!

Toen ik het boek zoover doorgewerkt had dacht ik aan het einde te zullen zijn, daar de zaak van alle kanten ruimschoots voldoende toegelicht scheen, doch bemerkte dat B. gemeend had er nog een dozijn "notes" aan te moeten toevoegen.

De eerste daarvan "*Sur le parasitisme*", waarin de "nature parasitaire de la variole un fait avéré" heet, verkondigd b. v. deze leer: "la doctrine des parasites est confirmée par le traitement: la quinine, qui est un febrifuge, détruit également les parasites par son amertume." Waarschijnlijk hebben de parasieten een idiosyncratischen afkeer van alles wat bitter smaakt!

De tweede "*Sur la Tuberculose*" leert ons aangaande "la variole, que nulle maladie également ne prédispose d'avantage aux maladies de poitrine" (!).

Een "*Note sur le vaccin animal et le vaccin humanisé*", een "*Sur l'organisation d'étables vaccino-gènes*", "*Sur la vaccination obligatoire*", of "*Sur la prétendue substitution de la fièvre typhoïde à la variole, depuis l'introduction de la vaccine*" kunnen, alhoewel ze niets dan reeds uitvoerig medegedeelde denkbeelden en feiten bevatten, nog eenig recht op plaatsing in eene geschiedenis der vaccine doen gelden.

Hoe echter iemand er toe komt om daarin een "*Note sur la médecine dosimétrique, Sur le rafraichissement du corps au moyen de Sedlitz*", "*Sur le soufrage dans l'angine diphthérique*", of wel een "*Note sur le prolétariat*" en een "*Sur le service obligatoire*" te doen afdrukken, vat ik niet, tenzij door den lust om een dik boek uittegeven, al wordt daardoor evenwel de inhoud tamelijk dun.

Geen dezer "Notes" kwam mij belangrijk genoeg voor om er meer dan den naam van te vermelden, de twaalfde echter, die ik nog niet noemde, meen ik dat eene uitzondering moet maken. Het stuk is van de hand van Dr. LUCIEN PAPILLAUD, heet "*Nouvelle étude sur la variole et la vaccine*", en werd aan B. in manuscript toegezonden, toen zijn "*Monument*" bijna was afgedrukt.

In dit betoog tracht de schrijver aantetoonen 1°. dat de vaccinatie noch algemeen noch voldoende voorbehoedt tegen de pokken. Hij doet zulks door statistieke opgaven omtrent het aantal gevaccineerden die in de verschillende pokken-epidemiën dezer eeuw, tot en met die van 1870—71, door pokken werden aangetast; dit cijfer neemt belangrijk toe, de vaccine alleen is dus niet meer voldoende.

2°. Wordt de *kinderpokinenting* aangeprezen, niet zooals JENNER en de eerste voorstanders der vaccine haar bezigden als contrôle of contraproef, maar als "*Inoculation postvaccinale*, om haar na vaccinatie en revaccinatie ten slotte toetepassen, ten einde wat deze beide te kort kwamen aantevullen en definitief het menschedom tegen variola te vrijwaren. Ook bij het epidemisch heerschen van pokken, wanneer dikwerf groot gebrek aan vaccine-lymphe ontstaat, wenscht PAPILLAUD de inoculatie toetepassen en daar hij wel voorziet dat menigeen zich daar in onze dagen tegen zal verklaren, bewijst hij het nuttige en onschadelijke van dezen maatregel met voorbeelden uit den lateren tijd.

In 1825 werd door GUILLON te St. Pol-de-Leon, in 1832 door GUYÉTAUT in de Jura, in 1830 en 1831 te Versailles, in 1836 te Toulouse geïnoculeerd, in 1845 liet MAGENDIE in het Hôtel-Dieu te Parijs al zijne gerevaccineerde zieken inoculeeren, in 1870 en 71 deed PAPILLAUD eindelijk meer dan 500 dergelijke inoculatieën, allen met uitstekend gevolg, d. i. met alleen locale, of locale en algemeene (doch zeer lichte) reactie, gevolgd door volkomen immuniteit tegen variola.

PAPILLAUD resumeert zijne overtuiging in deze bewoordingen «la vaccine est donc le moyen prophylactique par excellence á appliquer à l'enfance. Contre les épidémies de variole, la meilleure arme de combat sera l'inoculation variolique. On devra donc vacciner et revacciner en temps de paix et de loisir, mais en temps de guerre, c'est en temps d'épidémie, c'est par l'inoculation variolique qu'on devra compléter et corroborer la vaccine.»

Zie nu eens of het ook tijd werd dat ik mijn «*Monument de JENNER*» publiceerde, en daar ingeënte pokken toch nog altijd besmettelijk blijven, laat ons toch voortgaan op den goeden weg, dien der bevordering van de vaccine, roept B. uit, geeft daarna nog eenige over zijn boek handelende brieven ten beste, om met een «*précis analytique*» (ik zou het eene onnoodig gerekte inhouds-opgave willen noemen) van niet minder dan 33 blz. te eindigen.

Dat het bekende «*nimum nocet*» op dit geheele werk van het begin tot het einde in den volsten zin toepasselijk is, bleek voldoende uit deze vluchtige schets; dat men het met schrijvers beweringen niet al te nauwkeurig nemen moet, ziet men reeds op blz. 1, waar in de noot staat «*Bien que les recherches de JENNER datent de la fin du 18me siècle, il est exact de dire que ce ne fut qu'au commencement du 19me siècle que ces recherches reçurent la consécration d'une découverte*»; terwijl op den titel vermeld wordt dat de «*histoire de la vaccine, à l'occasion du premier centenaire de son invention*» wordt uitgegeven in 1875, eene opgave die ook absoluut onjuist is, daar JENNER's eerste vaccinatie op 14 Mei 1796, en de uitgave van zijn eerste geschrift over de vaccine, waardoor zijne ontdekking wereldkundig werd, eerst in Juni 1798 plaats had.

Dat voorts de bekende Engelsche Inoculator SUTTON voortdurend STUTTON heet en ik tal van andere onnauwkeurigheden zou kunnen aantonen, om geene afzonderlijke melding te maken van hetgeen ik reeds hier en daar signaleerde, doet dit werk zeker in geenen deele beantwoorden aan de eischen, die men billijkerwijze aan een «*Monument scientifique et littéraire*» (zooals BURGGRAEVE het zelf in zijn prospectus noemt) kan, ja moet stellen.

Amsterdam, October 1875.

Dr. C. E. DANIELS.

B E R I G T E N .

BUITENLAND.

ENGELAND. — Volgens *the Lancet* van 15 Januarij, hadden de variolae zich vrij hevig te Manchester en Salford vertoond.

LONDEN. — Volgens de Engelsche bladen wordt sinds eenigen tijd geslagt vleesch uit Amerika op de Smithfield Market te Londen aangevoerd en wegens zijne voortreffelijke hoedanigheid, gretig gekocht. De methode om het voor bederf te bewaren is tot dusverre nog onbekend. Het blijkt alleen dat het in afzonderlijk daarvoor ingerigte schepen wordt aangevoerd en dat de groote stukken vleesch in ruwe zakken gewikkeld, in met ijs omhulde en door een met stoom bewogen waaijer of windvang geventileerde kisten bevat zijn.

— *The Medical Times* van 15 Januarij, welke zich inmiddels in de niet door eenige belasting getroffene vrijheid van uitoefening der medische praktijk in Engeland